

Vier vrouwelijke denkers over vrijheid

Petra Bolhuis
Maieutiek 2023

De dertiger jaren van de vorige eeuw

- De historische inkadering
- De filosofen
- De problemen en hun oplossingen
- De tijdgeest

Historische achtergrond

- Eerste wereld oorlog is nog aanwezig in het leven van alledag, een nieuwe oorlog dreigt. Opkomst van populist en nationalist. Allemaal zijn ze, eenmaal aan de macht gekomen meer en meer alleenheersers geworden.
- Mussolini, Hitler, Stalin en Franco
- Chaos in Europa (herindeling en vluchtelingen)
- Met name Joden zijn al begonnen aan de vlucht voor vervolging die voltooid wordt in de tweede wereldoorlog,
- Terugkeer naar het normale vooroorlogse leven wordt gewenst, maar blijkt onmogelijk. Radicalisering en geweld in heel Europa.

Filosofische geschiedenis

- De denkers van vóór en net na de eerste wereldoorlog hebben grote invloed op deze vier vrouwen.
- Europa is filosofisch het middelpunt waar iedereen naar toe wil.
- Rusland is in de ban van het reëel bestaande Marxisme en heeft al vóór de tweede wereldoorlog diverse revoluties achter zich.
- Duitsland is in een periode van transitie naar een nationale staat en raakt in een economische crisis, maar kent filosofisch (cultureel) een bloeitijd.

Vrijheid van de traditie-1

- Arendt uit geassimileerd gezin dat protestants werd, studeert theologie en filosofie, noemt zich niet-gelovig.
- Weil uit geassimileerd gezin dat agnostisch is, na mystieke ervaringen wordt ze (eclectisch) gelovig, Ze verwerpt het concept kerk.
- De Beauvoir heeft een katholieke moeder, maar wordt op haar 14de na existentiële crisis atheïst,
- Rand heeft joodse ouders, maar wordt al jong atheïst. Ze vindt zichzelf opnieuw uit op de boot naar Estland naar Engeland. Alisa Rosenbaum wordt Ayn Rand (194)

Vrijheid van de traditie-2

- De denken was enerzijds bezig met het vinden van één achtergrond achter de werkelijkheid. (Het Zijn, de oertaal, of de oerknal)
- Anderzijds wilde men van de algemeenheid terug naar de ervaring. Kierkenggaard's existentialisme krijgt praktisch vorm en inhoud.
- Religie is sterk aanwezig, maar vooral ook als afzetpunt, waarbij men zich kritisch verhoudt tot de metafysica en tot de macht van de kerk.
- Er is een combinatie zichtbaar van terug naar de bronnen (klassieke filosofie) en actuele problemen als armoede en ongelijkheid.

We kijken vanuit het nu terug!

We kennen grote literaire en filosofische namen die juist over deze chaotische periode schreven en dichtten. Dat we nu deze namen nog kennen moeten we niet verwarren met de uitzichtloosheid van hun positie toen.

Iedereen is arm en op zoek naar een aanstelling, een huis, uitgevers en geld.

Nog in de 21ste eeuw zijn de meeste van deze denkers niet in overzichtswerken terug te vinden.

Bedenk dat pas in 1958 gehuwde vrouwen rechtspersonen werden

Hoe snel we verworven vrijheid vergeten

Tot begin 1957, toen de ‘Wet tot opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw’ in werking trad, moesten getrouwde vrouwen hun man om geld en toestemming vragen als ze bijvoorbeeld kleding of apparaten wilden kopen. Ook konden ze geen verzekeringen afsluiten of geld van de bank halen. Vrouwen waren ‘handelingsonbekwaam’, zoals dat indertijd werd genoemd.

Daar was veel discussie over;

Vrij Nederland in 1949: “...de man kan moeilijk de hele dag thuis blijven om bakker en melkboer te betalen. Hij heeft wel wat beters te doen.”

(Bron Historiek)

De filosofen

Hannah Arendt (1906-1975)

- Komt uit een welgesteld gezin waarvan de ouders een Russische achtergrond hadden en door Pogroms al in de 18de eeuw naar Koningsberg kwamen (nu Kaliningrad).
- Opa neemt haar meer naar de synagoge, ouders zijn agnostische sociaal democraten.
- Studeert bij Heidegger (Marburg) en Jaspers (Heidelberg)
- Vlucht via Frankrijk naar Amerika en blijft daar.
- Schrijft over WOII totalitarisme en alle werk daarna staat in teken van dat onderzoek.

Ayn Rand(1905- 1982)

- Ayn Rand (Alisa Rosenbaum) uit een geassimileerd joods gezin in Sint-Petersburg. Vader 's apotheek wordt in 1917 in beslag genomen door de bolsjewisten, de familie gaat naar de Krim. Rand vertrekt in 1926 naar Amerika om het daar te gaan maken in vrijheid.
- Ze wordt scenarioschrijver bij een van de grote filmstudio's in Hollywood. Schrijft romans.
- Doorgebroken beïnvloedt ze m.n. Alan Greenspan, voormalig voorzitter van het Federal Reserve System. Grote invloed op neo-liberale kapitalisme en qua ideeën te vergelijken met Hayek (Road to serfdom)

Simone Weil (1909-1943)

- Geboren in Parijs artsengezin. Zij en haar broer ontwikkelen zich sterk intellectueel.
- Gaat jong naar de École Normale Supérieure (1928 (eerste vrouw werd toegelaten in 1917)Ze wil een Platoons intellect worden.
- Haar moeder vlucht met haar naar de VS, maar Weil gaat terug want ze wil vanuit Engeland achter de linies gedropt worden.
- Heeft brede belangstelling voor geloof (oosterse en westerse stromingen) en mystieke ervaringen. Ze laat zich niet dopen omdat de ze de kerk afwijst.
- Is een filosofen –filosoof. (Gide, Arendt, Trotsky)Bij het grote publiek lang onbekend gebleven. Wordt na haar dood bekend door Camus die haar werk uitgeeft.

Simone de Beauvoir (1908-1986)

- De Beauvoir (Parijs) komt uit een Katholiek bourgeois gezin met aristocratische ambities.
- Moet gaan lesgeven en gaat dus naar de universiteit en de école normale supérieure(1929). Leert Sartre kennen. Gaat lesgeven in Marseille.
- Dat mag niet meer onder Duitse bezetting (1943)
- 1946/1947 naar VS voor lezingen,
- Na WO II politiek zeer actief (Algerije, Zuid-Afrika, Cuba en China en studentenopstand Parijs 1968)

Problemen en oplossingen

Alle vier zien ze het failliet van oude denkbeelden;

- Een basisidee dat alles verklaart. (God Taal Zijn)
- Metafysica (God en Plato) leidt af van wat er echt gebeurt. (existentie)

Oplossing is het dagelijks leven en de concrete problemen van een wereld in crisis.

- Concrete problemen zijn armoede, onderdrukking, ongelijkheid

Oplossing is de filosofie moet terug naar het **vrije en dus verantwoordelijke individu** en het echte leven. Existentialisme in diverse varianten.

De verschillen

Arendt: pluraliteit en nataliteit, bereidheid om steeds opnieuw te denken i.p.v. te zoeken naar één nieuw uitgangspunt (isme). Ruimte voor het verschil.

De Beauvoir: ambiguïteit en leven naar je ideeën en dan schrijven als zelfreflectie. Vrijheid is ook vrijheid voor de anderen.

Rand: absoluut egoïsme dat geeft ruimte aan de optimale ontplooiing van het individu en daar wordt uiteindelijk iedereen beter van.

Weil: van solidariteit naar naastenliefde. Leven in een absoluut ten dienste staan van het goede desnoods ten koste van je eigen leven. Vrijheid om je leven te geven.

Tijdgeest

- Zie Boek van Uwe Wittstock, *Februari 1933, de winter van de literatuur*. Hij beschrijft de chaos en de turbulentie treffend.
- ‘Dansen op de vulkaan’,
- Middelengebruik,
- Grote verschillen arm- rijk; extravagante feesten én toenemende armoede,
- Vluchtelingen problematiek, het ontnemen van nationale status maakt m.n. Joden tot ontheemden.
- Cancel cultuur vanuit links én rechts. Populisten zijn lachende derde.
- Grote behoefte aan snelle oplossingen maakt dat lastige (juridische) vragen worden overgeslagen.

